

ber megismerése. Mindvégig sugárzik a feladatválogatásból a szerző művészetek iránti szeretete.

A feladatok és szövegek segítségével a gyermekek – tanári irányítással, de aktív közreműködéssel – megismerkedhetnek a mindennapi élet különböző jellegzetességeivel (étkezés, lakás, illemszabályok, divat, társas kapcsolatok stb.), és bepillantást nyernek a társadalmi lét különböző színtereibe, gyakorolhatják az egyes helyzetekben adekvát viselkedési formákat (ítéletalkotás, választás, vita, beszéd tartása stb.). Örvendetes, hogy Kuslits Katalin milyen nagy mértékben merít – a művészeteken kívül – a néprajz és a mitológia gazdag kincsestárából, mindkettő meglehetősen fehér foltja ugyanis jelenlegi oktatási rendszerünknek. Erénye még a munkának, hogy a szerző kellőképpen figyelmet fordított a gyermekek előzetes tudására, az embertan tananyaga jól összeesng a felső tagozatos gyermekek egyéb tantárgyainak tartalmával. A könyvek – érzésünk szerint – a 11-12 éves gyermekek körében forgathatóak igen nagy haszonnal, a szerző is hasonló korú diákokkal próbálta ki az anyagot Fóton. Ugyanakkor vitathatatlan, hogy mind kisebb, mind pedig nagyobb gyerekek számára is érdekes lehet a könyv egy-egy kérdése vagy szövegrészlete, sőt bizonyos kérdések fölött a legtöbb felnőttnek is szükséges volna elgondolkoznia.

A könyvet szinte valamennyi tanárnak ajánlani lehet, függetlenül attól, hogy tanít-e embertant vagy sem. Éppúgy hasznos kincs lehet egy magyar vagy történelemtanár kezében, mint rajz vagy biológia órán. Sok hasonló, a világot összefüggéseiben szemlélő könyvre volna szükség, hogy a tudományok által felszabdalt világ és ember újra teljes valójában mutatkozzék meg előttünk. Kuslits Katalin könyvei akkor is eszközzé válhatnak a tanár kezében, ha elolvasásuk után úgy dönt, hogy nem követi az ajánlott utat, hanem maga is újabb ösvényeket keres az ember felé, és ha ezek a kötetek nem lemásolásra, hanem önálló alkotásra ösztönzik. Végtelenül sok korszak és helyszín, esemény és mű ismertetése segíti tanár, és diákok, hogy elinduljon saját gondolatai fonalán, és feltegye kérdéseit az emberről.

Ezeknek a könyveknek a felhasználásával könnyebb lesz megtalálni a válaszokat.

Kuslits Katalin: Tanítható-e az ember? Tanári segédkönyv, Kuslits Katalin: Tanítható-e az ember? Szöveggyűjtemény. Dinasztia Kiadó, Budapest, 1993.

AMBRUS ATTILÁNÉ-VITAI MIKLÓS

Reformpedagógiai Olvasókönyv

Aki ismertetést kíván írni a Magyar Drámapedagógiai Társaság kiadásában megjelent Reformpedagógiai Olvasókönyvről, legjobban teszi, ha idéz néhány sort a könyv összeállítójának és szerkesztőjének, Trencsényi Lászlónak előszavából. Ez az előbeszéd ugyanis nemcsak azt teszi világossá, milyen kezdeményezésre és mely céllal – a magyar drámapedagógus-képzés tananyagának joggal szerves részét képező reformpedagógiai tájékozódás megkönnyítésére – s milyen válogatási szempontok szerint – „a XX. századi reformpedagógiáknak drámapedagógiai aspektusú áttekintése” – jött létre az Olvasókönyv, de egyúttal előre kivédi a recenzens esetleges kritikai megjegyzéseit, mintegy eleve mentegetőzve amiatt, hogy nem markolt, s így nem is fogott többet egy elég szűken értelmezett pragmatikus megfontolás diktálta válogatási szempontrendszerénél.

„Az áttekintés élményét ígéri a szerkesztő az olvasónak” – mondja Trencsényi László. S ezt bizonyos értelemben meg is kapja. Csak valahogy bizonytalanná válik abban, hogy

miről és milyen súlypontozással kapott áttekintést. Mert áttekintésnek e válogatás egyféle értelemben sok, más szempontból nézve kevés. Ha ugyanis azt keressük, hogy mely reformpedagógiai rendszerek ismeretére van a mai drámapedagógusnak szüksége, akkor az Olvasókönyv anyagának közel fele bátran elhagyható lenne. Kétségkívül izgalmas felismerés, hogy „már akkor is, már ők is úgy gondolták”, de az ezt sugalmazó szemelvények talán inkább egy rendszeres neveléstörténeti stúdium keretében illenének – a pedagógusképző intézmények tananyagába például okvetlenül! –, ott viszont esetleg részletesebben, nem ilyen vázlatos szemelvényjelleggel. Bizonyos, hogy az olvasók többsége éppoly járatlan a reformpedagógiák történetében, mint e recenzió szerzője – ami ebben a minőségben előny is, hátrány is lehet: azt tudom értékelni, amit *kaptam*, s nem eléggé tudom, mit *hiányoljak*. A szerkesztő azonban erre is méltányolható mentséget nyújt azzal a közléssel, hogy „a szövegyűjtemény nem pótolja a „monográfiát” és „nem tekinthető a reformpedagógia történeti vázlatának sem, hiszen nem a teljességre” törekedett. Áttekintésről tehát csak fenntartásokkal lehet beszélni. Maradékáltalán eleget tesz viszont a szerkesztő annak az „elsődleges” céljának, hogy „kiváncsiságot keltsen”. Ahogy egy irodalmi mű tévéadaptációja kedvet csinál a könyv elolvasásához – legalábbis ezt bizonyítják a könyvesbolti forgalomról készült statisztikák – úgy jegyzeteli az olvasó szorgalmasan a szemelvényekhez kapcsolódó, illetve azokat kiegészítő bibliográfiai adatokat, s csatolja az elolvasni szándékozott könyvek amúgy sem rövid listájához. S ha majd elolvasta mindazt, amit a kedvcsináló szemelvények alapján tervbe vett, akkor meglesz talán a kellő áttekintése is.

Addig pedig marad számára „egy szenvedélyes, szorgalmas olvasó” – a szerkesztő – meghatározott aspektusú, a drámapedagógia szempontjából releváns címszavak („játék”, „dráma”, „színház”, „cselekvés”, „aktivitás”, „érzelmi fejlesztés”, „műzsai nevelés”, „humán kultúra”, „humanizáció”, „kommunikációs képességek”, „kooperáció”) köré szervezett olvasmányélményeinek megismerése. Amiért az olvasó, aki érzi tájékozatlansága nyomasztó súlyát, igazán hálás.

Az Olvasókönyv szövegei műfajilag két kategóriába tartoznak: a „-tól” és a „-ról” kategóriába, ami persze némileg megkérdőjelezi az olvasókönyv-jelleget: gyakran inkább tankönyvfélével van dolgunk, s érdekes módon többnyire ennek örülünk jobban. Mert igaz ugyan, hogy az elmúlt évtizedekben bőven elégünk volt az ismeretszerzésnek abból a technikájából, amikor x-nek kellett elhinnünk, mit mondott, gondolt, írt Z, de most másról van szó. Az agyonterhelt magyar pedagógus – kivált az átlagosnál is többet vállaló drámapedagógus – örül, ha egy hozzáértő és hiteles szakember elolvassa helyette a sok-száz oldalnyi szakirodalmat – *Freinet, Rogers, Gordon* és más pedagógiai reformgondolkodók köteteit („akikről annyit hallani”), – s aztán röviden összefoglalja számára a tudnivalókat. Hogy ez igénytelenségre, szellemi tunyaságra nevel, igazolja a restséget, mentséget keres a szakmai érdeklődés beszűkülésére? Meglehet. Mégis úgy gondolom, megvan a létjogosultsága. Mert az igényesekben ez a fajta ismeretszerzési technika remélhetőleg felkelti az elmélyülés vágyát, s számukra valószínűleg megkönnyíti a fontos olvasmányok megválasztását. Mások viszont, akik ilyen-olyan okból nem jutnak el a könyvtárig, tudjanak inkább ennyit, mint semennyit (ámbár a 480 forintos ár inkább iskolai könyvtárak, mint egyes pedagógusok számára hozzáférhető). Másfelől a „-ról” technika – elkerülhetetlen szubjektivitásánál fogva – csupán egy elnagyolt benyomást enged létrejönni arról, kinek az elmélete-gyakorlata rokonszenves, kié idegen számomra, vagyis mely szerző munkásságával szeretnék közelebbi ismeretséget kötni s melyikét tartom elhanyagolhatónak.

A „-ról” szemelvények teremtette tankönyvjelleg mennyiségi problémákat is felvet. Érdemes-e valamennyi szerzőt-szöveget ismerni? Nem lett volna-e helyesebb mégis csak úgy súlyozni, hogy az olvasóban, mire végére ér a könyvnek, pontosabban kirajzolódjék: miben azonosak (ámbár ez az, ami leginkább kiderül), s miben térnek el egymástól markánsan (és igen kevésbé világlik ki a válogatásból) a különféle reformpedagógiai irányzatok, alternatív törekvések, különös tekintettel mai magyarországi átültetésük eddigi tapasztalataira – annak tudatában, hogy az elmélet gyakran erőteljesen módosul a gyakorlati megvalósulás során. Mert így az olvasó sokszor úgy érzi: a könyv nem orientál, inkább összezavar. A tankönyvjellegű szövegek közül külön méltatást érdemel két összefoglaló tanulmány – mindkettő kifejezetten a *Reformpedagógiai Olvasókönyv* szá-

mára készült: a magyar drámapedagógiai törekvések történeti áttekintése, mely szerzője, Debreczeni Tibor előbeszédbeli jelzésének megfelelően erősen szubjektív hangvétélű és Szauder Erik tömör, tárgyyszerű ismertetése a drámapedagógia-oktatás legmeghatározóbb angolszász képviselőiről.

Összefoglalva: a *Reformpedagógiai Olvasókönyv* fontos könyv, hiánypótló könyv, mely – miközben hiányt pótol –, egyúttal új hiányérzetet szül. Első kézbevételeire s beleolvasásra kifejezett szellemi élmény és izgalom. Aztán amikor elmélyedünk benne, megjelenik a fentebb elemzett zavar és hiányérzet.

A bírálatokat rendszerint a pozitívumok felsorolásával szokás kezdeni, hogy aztán kevésbé fájdalmas legyen a „de”. Jelen recenzióban ez fordítva történt. Nézzék el az érdekeltek! S még annyit: igazán majd akkor tudjuk a könyvet megfelelően értékelni, ha ismereteink lesznek arról, miként olvassák a drámapedagógia (és nem csak a drámapedagógia) közkeletű, mennyit profitálnak belőle, jelent-e számukra többet, mint egy vizsgatematika kötelező tételsorát, élő katalizátorává válik-e pedagógiai gondolkodásuknak, csiholójává egy régi-új pedagógiai rendszer iránti érdeklődésüknek. Erről azonban természetesen még nincs visszajelzésünk.

Reformpedagógiai Olvasókönyv. Kiadja a Magyar Drámapedagógiai Társaság, Budapest, 1993. 220. p.

ELŐD NÓRA

Tankönyvkiállítás Kolozsváron

Mindannyian őrizzük annak az ünneplőbe öltözött varázsos várakozásnak az emlékét, amellyel az első tanítási nap ajándékozott meg bennünket: kézbevehettük, átlapozhattuk az új tankönyveket. Ehhez hasonló hangulat uralta a kolozsvári Király utcai Nemzeti Művészeti Múzeum kiállítótermeit, ahol a *Collegium Transsylvanicum Alapítvány* rendezte tankönyvkiállítás 1993. december 6-án nyílt meg.

Az előkészületek során a magyarországi kiadóknak címzett 227 meghívó levél nyomán több mint 30 magyar kiadó és oktatási intézmény vállalkozott arra, hogy kiadványaival részt vesz a kiállításon és a bemutatott könyveket az alakuló erdélyi pedagóguskönyvtárnak adományozza.

Ahhoz, hogy a tankönyvkiállítás súlyát, úttörő jellegét értékelni tudjuk, érdemes felvázolni néhány, a romániai közoktatásra vonatkozó információt, ismertetni azt a közeget, amelyben a rendezvény elhelyezhető. Szűkebb régióinkban az oktatáspolitikai keretei között a pedagógiai tevékenységet az egységes tantárgyi programok és az ezeket lefedő „egyentankönyvek” szabályozták, s szabályozzák ma is. Az országos tankönyvkészlet mintegy 80 „típuspéldányból” áll. Ezek kiadása a Nemzeti Tankönyvkiadó hatásköre. A szakirodalom 89 előtt is kínált néhány oktatási segédletet, tanári kézikönyvet, munkafüzetet, szaklapot, de ezek megjelentetése, a kínálat felfrissítése, gazdagítása a 80-as években egyre bizonytalanabbá vált. Az 1989-es események után megmoccanó világunkban az oktatásra vonatkozóan is megfogalmazódott a változtatás igénye. Közel négy év távlatából azonban kevésnek tűnnek azok az apró módosítások a tankönyvek világában, amelyek főként bizonyos szövegrészek kiemelését, felcserélését jelentették. Gyermekünk román nyelvű könyvei például az 1978 előtti, kisebbségeknek írt tankönyvek új-ranyomott példányai (89-ig ugyanis azonos román nyelv- és irodalomtankönyveket használtak, a tanulók anyanyelvétől függetlenül). A magyar nyelv- és irodalom tankönyveken kívül az összes többi tantárgyat a román nyelvű taneszközök magyarra fordított változataiból tanulják. Az időszakonként újra kiadott könyvek mennyisége sem elegendő, így a régi tankönyvek öröklődnek nemzedékeken át, ám így is gyakori a hiány.

A közoktatás reformjára vonatkozó törekvések, amelyeket a Neveléstudományi Intézet képvisel a bizonytalan lehetőségek feltárásával, a változtatások igényének és terjedel-